

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 2.9.2009
KOM(2009) 442 lõplik

**KOMISJONI TEATIS NÕUKOGULE, EUROOPA PARLAMENDILE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

Ühenduse innovatsioonipoliitika läbivaatamine muutuva maailma taustal

SISUKORD

1.	Sissejuhatus	3
2.	Saavutatud edu	4
2.1.	Raamtingimuste parandamine	4
2.2.	Innovatiivsete toodete ja teenuste turuosa kasvu toetamine	5
2.3.	Sünergia loomine	6
2.4.	Teaduse ja innovatsiooni parem rahastamine	7
3.	Kogemused, mida tuleb arvesse võtta, ja probleemid, mida tuleb lahendada.....	8
4.	Kokkuvõte	11

Ühenduse innovatsioonipoliitika läbivaatamine muutuva maailma taustal

1. SISSEJUHATUS

„Innovatsiooniks nimetatakse oskust leida uusi ideid ja nende väljundeid ärimaailmas, kasutades uutmoodi protsesse, tooteid või teenuseid viisil, mis on konkurentide omast parem ja kiirem”¹.

Innovatsiooni ei saa tekitada seaduse vastuvõtmisega. Uuendusi algatavad inimesed ning ainult nemad – teadlased, uurijad, ettevõtjad, ettevõtetes töötavad inimesed, investorid, tarbijad ja riigiametnikud – muudavad Euroopa innovatiivsemaks. Ent inimesed ei tegutse vaakumkeskkonnas. Nende tegevuse aluseks on teatud mõttemallid ja nad tegutsevad raamistikus, mis kas takistab astumast tundmatutele territooriumidele või innustab seda tegema.

Innovatsioon on teadmispõhise majanduse loomise eeltingimus ja on vältimatu jätkusuutlikkusele püüdleva majanduse puhul, mis paneb rõhku süsihappegaasi vähendamisele. Selle elluviimine on ääretult tähtis selleks, et säilitada konkurentsivõime globaliseerunud maailmas ja saavutada säästlikul viisil avaramaid sotsiaalseid eesmärke olukorras, kus demograafilised muutused, kliimamuutus, ressursside nappus ja julgeolekuohud on muutumas üha tõsisemaks probleemiks.

Innovatsioon võimaldab Euroopa tööstusel positsioneeruda globaalse väärtusahela tippu, viia Euroopa maailmaturu liidriks energiatõhusate ja ressursisäästlike toodete ja tehnoloogiate valdkonnas ning varustada meid, eurooplasi, üleilmsel turul tegutsemiseks vajalike vahenditega. Veelgi enam, üksnes keskkonnas, kus toetatakse innovatsiooni, saavad teadus- ja arendustegevuses tehtavate jõupingutuste tulemused olla reaalsed.

Just see on põhjuseks, miks taasalgatatud Lissaboni majanduskasvu ja tööhõive partnerlus on asetanud keskele kohale innovatsiooni ja ettevõtlikkuse ning kutsunud ühendust ja liikmesriike üles tegutsema otsustavalt ja järjepidevalt. Lissaboni strateegia alusel algatati ELi laiapõhjaline innovatsioonistrateegia ja võeti vastu Euroopa väikeettevõtlusalgatus „Small Business Act”². Tänu sellele partnerlusele võime täna rääkida edusammudest. Peaaegu kõigis liikmesriikides on paranenud innovatsioonialased saavutused. ELi ning tema peamiste konkurentide USA ja Jaapani vahelised erinevused innovatsiooni alal on vähenenud.

Kuna esile kerkivad uued konkurendid ja väljakutsed üha suurenevad, peab EL seda positiivset trendi mitte üksnes säilitama, vaid veelgi süvendama. Majanduskriisiga kaasneb oht, et kättesaadavad ressursid vähenevad. Varasema, näiteks Soomes asetleidnud madalseisu põhjal on teada, et teadusuuringutesse ja innovatsiooni suunatavate investeeringute esikohale asetamine on siiski võimalik ja võib mängida jätkusuutliku majanduse taastamisel põhirolli.

¹ „Creating a National Innovation Framework”, Science Progress, Richard Nedis & Ethan Byler, aprill 2009.

² KOM(2005) 488, kiideti heaks nõukogu (28.–29.11.2005) järel dustes: http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/intm/87210.pdf ja KOM(2006) 502, kiideti heaks nõukogu (4.12.2006) järel dustes: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/intm/91989.pdf

Käesoleva teatise eesmärk on määratleda veel säilinud puudujäägid ning teha ettepanek poliitiliste strateegiate kohta nende täitmiseks.

2. SAAVUTATUD EDU

2.1. Raamtingimuste parandamine

Juhindudes Lissaboni majanduskasvu ja tööhõive partnerlusest, on EL alates 2005. aastast püüdnud parandada innovatsiooni raamtingimusi. Liikmesriike ja nende piirkondi on julgustatud ja neil on aidatud (eelkõige ühtekuuluvuspoliitika meetmete abil) tõhustada innovatsioonipoliitikat riiklike ja piirkondlike innovatsioonistrateegiate rakendamise ning hindamismenetluste väljatöötamise kaudu.

Ühenduse tasandil on lihtsustatud juurdepääsu ELi ühtsele turule, parandatud kulutõhusate investeeringute kättesaadavust, tõhustatud konkurentsipoliitikat ning loodud paremaid tingimusi ettevõtluse jaoks ja uute projektide arendamiseks. Komisjon on kutsunud üles rakendama nn integreeritud turvalise paindlikkuse meetmeid, et ajakohastada tööjõuturgu, ning innustanud liikmesriike pöörama oma tegevuskavades enam tähelepanu haridusele ja kutseoskustele. **Euroopa väikeettevõtlusalgatuse** vastuvõtmisega on EL ja liikmesriigid loonud ettevõtjate ning väike- ja keskmise suurusega ettevõtete jaoks ELis viljaka pinnase. On loodud ka partnerlused peamiste tööstussektoritega, et määratleda ja kokku leppida pikaajalised raamtingimused konkurentsivõimelise Euroopa tööstuse jaoks.

Kaupade siseturu nõuetekohast toimimist takistavate tõkete kõrvaldamine ja **teenuste direktiivi** rakendamine liikmesriikide poolt aitab kõrvaldada mitmed ettevõtlust takistavad halduslikud ja õiguslikud piirangud. Selle tulemusena on väike- ja keskmise suurusega innovatiivsetel ettevõtetel lihtsam turule pääseda ning avaliku halduse sektor toimib kaasaja nõuetele vastavalt.

Samas on kogu ELis teadvustatud, et innovatsiooni eeltingimuseks on **tiptasemel haridus, oskused ja koolitus**. Elukestvast õppest on saanud poliitiline prioriteet ning liikmesriikide haridus- ja koolitussüsteemide reformide eesmärk on suurendada inimestesse tehtavaid investeeringuid, lihtsustada innovatsiooni ja edendada ettevõtluskultuuri. Strateegia „Uute töökohtade jaoks uued oskused” raames rakendatud meetmed aitavad tagada seda, et omandatud oskused ja tööturu vajadused sobivad omavahel paremini kokku, et üksikisikute ja ettevõtete jaoks vajaminevaid oskusi on lihtsam hinnata ja ennustada ning et tõuseb Euroopa tööjõu üldine oskuste tase. Ajakohastatud strateegilises haridus- ja koolitusraamistikus (ET 2020) sätestatakse põhjalik poliitiline tegevuskava liikmesriikides läbiviidavate haridus- ja koolitusreformide toetuseks. ELi e-oskuste strateegia rakendamine aitab veelgi tõsta Euroopa tööjõu digitaalsete oskuste taset³.

ELi **riigiabi** eeskirjade ajakohastamise tulemusena on liikmesriigid saanud endale tõhusa riikliku poliitika vahendi, millega toetada teadus- ja arendustegevust ja innovatsiooni. Liikmesriigid saavad nüüd eraldada innovatsioonimeetmetele mitmesuguseid riigiabi vahendeid, ilma et nad peaks iga üksikut meetet komisjoniga kooskõlastama, kusjuures halduskoormus jääb väikeseks. Pärast riigiabi eeskirjade ajakohastamist 2006. aastal on liikmesriigid loonud uusi abivahendeid, sealhulgas uutele innovatiivsetele ettevõtetele

³ KOM(2009) 116, milles esitatakse uuendatud strateegia info- ja sidetehnoloogia teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks.

suunatud 30 riigiabi kava. 2008. aastal läbivaadatud keskkonnakaitseks antava riigiabi ühenduse suunistes sätestatakse võimalus toetada intensiivsemalt keskkonnahoidlikku innovatsiooni⁴. Viimastel aastatel on liikmesriikides levinud ka suundumus, et teadus- ja arendustegevuse subsidierimist ja toetamist täiendatakse maksusoodustussüsteemiga. See on mõjutanud positiivselt erasektori teadus- ja arendustegevusse tehtavaid investeeringuid. Luues riiklike ekspertide võrgustiku,⁵ on komisjon kaasa aidanud heade tavade levitamisele.

Ning lõpetuseks on väljaspool tehnoloogiavaldkonda, näiteks disaini ja turunduse alal toimuv uuendustegevus järjest olulisem uute toodete ja teenuste turule jõudmiseks. Sellega seoses on Euroopa Liidu Siseturu Ühtlustamise Amet (kaubamärgid ja tööstusdisainilahendused) (OHIM) viimase viie aasta jooksul kahel korral vähendanud Euroopa **kaubamärgi** registreerimiskulusid. Registreerimistaotluse uus maksumäär (40 % väiksem kui varem) on vähendanud kaubamärkide kaitse maksumuse kogu ELis kõigi aegade madalaimale tasemele. Kaubamärgi registreerimisele kuluv aeg on samuti 50 % vähenenud⁶.

2.2. Innovatiivsete toodete ja teenuste turuosa kasvu toetamine

EL on mõistnud, et õigusaktid ja standardimine on võimsad vahendid innovatiivsete toodete ja teenuste turgude stimuleerimiseks, ja seda ka ära kasutanud.

Autode heitgaaside suhtes kehtestatud uute **eeskirjadega** tahetakse ellu kutsuda olulisi uuendusi Euroopa autotööstuses. Tulemuseks on puhtamad, taskukohasemad Euroopa autod – uuendused, mis peaksid aitama hoida Euroopa autotööstuse globaalset konkurentsivõimet. Heitkogustega kauplemise süsteemi (**ETS**) käsitlev **direktiiv** suurendab innovatiivsust taastuvenergia tootmise alal ja soodustab keskkonnasõbralikumate elektrijaamade ehitamist, sealhulgas uute süsinikdioksiidi kogumise ja säilitamise (**CCS**) tehnoloogiate juurutamist. **Euroopa energiatehnoloogia strateegilise kava** vastuvõtmine aitab kiirendada vähese süsinikdioksiidihetega tootmistehnoloogiate väljatöötamist, mis on oluline, et saavutada 2020. aastaks eesmärk „20-20-20”. **REACH**-direktiivis ja **kosmeetikatooteid** käsitlevates õigusaktides on sätestatud mitmed innovatsioonistiimulid, et edendada alternatiivsete ainete kasutuselevõttu. **Säästva tarbimise ja tootmise ning säästva tööstuspoliitika tegevuskavas**⁷ sätestatakse ühtne, integreeritud õigusraamistik, mille abil soodustatakse innovatsiooni energiatõhusamate ja keskkonnasõbralikumate toodete väljatöötamiseks. Sektorites, kus tööstus ei suuda enda jaoks ambitsioonikaid eesmärke püstitada, pakub läbivaadatud **ökodisaini direktiiv** välja õigusliku aluse, et edendada keskkonnasõbralikumate toodete (nii energiatõhususe kui ka ressursside kasutamise tõhususe seisukohast) turulepääsu. Direktiivis nähakse ette asjakohaste stiimulite, riigihangete ja tootemärgistuse kasutamine eesmärgiga tagada, et seda poliitikat toetaks nõudlus.

Euroopa standardimispoliitika⁸ hõlmab uuendustegevuse toetamist; selle raames pööratakse suurt tähelepanu avatud, turupõhisele standardimistegevusele, sealhulgas kohalike ja rahvusvaheliste standardite koostööpõhisele ja kokkuleppelisele heakskiitmisele, standardite vabatahtlikule kasutamisele, uute teadmiste arvessevõtule standardimisel ja standardimistegevuse kättesaadavaks muutmisele (just väike- ja keskmise suurusega

⁴ ELT 2008/C, 82/01

⁵ Vt KOM(2006) 728 (lõplik).

⁶ 2008. aastal sai OHIM üle 87 000 taotluse ühenduse kaubamärgi registreerimiseks.

⁷ KOM(2008) 0397 (lõplik).

⁸ KOM(2008) 133.

ettevõtete jaoks). Näiteks on väike- ja keskmise suurusega ettevõtetest 27% Euroopa Telekommunikatsioonistandardite Instituudi (ETSI) liikmed ja neile kehtivad soodustariifid.

Ka **nõudlus** võib soodustada innovatsiooni, innustades uuenduste tegijaid uusi, täiuslikumaid lahendusi leidma. Selles suhtes on kehtival innovatsiooni toetaval ELi riigihankeeskirjadel suur potentsiaal, mida saab edaspidigi ära kasutada⁹.

2008. aastal käivitatud **juhtivate turgude algatuse** (LMI) raames määrati kindlaks innovatiivsete toodete ja teenuste turud, mille valdkonnas on innovatsioon nii vajalik kui ka võimalik ning kus eelnimetatud vahendite kasutamine, mis võimaldab uusi tooteid (biotoorainel põhinevad tooted, e-tervishoid, säästev ehitustegevus, kaitsetekstiilid, materjalide korduvkasutus ja taastuvad energiaallikad) kiiresti turule tuua, võib osutada tõeliseks läbimurdeks.

2.3. Sünergia loomine

Euroopa teadusruumi loomine 2000. aastal on aidanud kaasa mitmete selliste algatuste tekkele, millega toetatakse teadusuuringute ja innovatsioonisüsteemi ühtsust Euroopas. Hiljutiste poliitiliste algatuste eesmärk on olnud teadmiste siseturu loomine: selleks toetatakse teadlaste liikuvust ning teadmiste ja tehnoloogiate kättesaadavust, ringlust, siiret ja kasutamist (nn 5. vabades). Euroopa kesiste teadustulemuste paremaks muutmiseks on komisjon esitanud juhised vabatahtlikuks teaduskoostöö parandamiseks ning teadusasutuste ja tööstuse vahelise teadmussiirde parandamiseks¹⁰. ELi ja liikmesriikide suurenenud koostöö loob tõhusama raamistiku uute teaduse infrastruktuuride jaoks vajalike ressursside jagamiseks ja ühisteks strateegilisteks teadusprogrammideks, mis on suunatud peamiste ühiskondlike väljakutsetega toimetulekuks ja intellektuaalomandiõiguste kaitseks. Samuti on loodud uus Euroopa strateegiline raamistik, mis käsitleb rahvusvahelist teadus- ja tehnoloogiakoostööd¹¹.

Teaduse ja innovatsiooni alast koostööd on tugevdatud. Viimastel aastatel on loodud **avaliku ja erasektori vahelisi partnerlusi**¹² mitmes valdkonnas. Need partnerlused kasutavad mitmesuguseid rahastamisvahendeid ja neil on erinev õiguslik alus. On loodud **viis tehnoloogiaalast ühisalgatust**. Kõik algatused on õiguslikult sõltumatud ja kõiki neid toetatakse seitsmenda raamprogrammi raames¹³. Euroopa majanduse elavdamise kava raames on loodud avaliku ja erasektori vahelised partnerlused nn roheliste autode, energiasäästlike ehitiste ja „tuleviku tehaste” algatuste jaoks.

On asutatud Euroopa **Innovatsiooni- ja Tehnoloogiainstituut**, et tõugata tagant maailmatasemel innovatsioonisaavutusi, mis toovad ühise eesmärgi nimel kokku kõrghariduse-, teaduse- ja äriühingonnad. Varsti luuakse ka teadmiste- ja innovatsioonirakukesed, et tegeleda selliste suuremõtmeliste ühiskondlike väljakutsetega

⁹ http://www.proinno-europe.eu/doc/procurement_manuscript.pdf.

¹⁰ KOM(2007) 182 (lõplik) -Teadusasutuste ja tööstuse vahelise teadmussiirde parandamine kogu Euroopas: eesmärgiks avatud innovatsioon – Lissaboni tegevuskava rakendamine.

¹¹ Vt KOM(2008) 588 (lõplik).

¹² Vt KOM(2009) yyy, Erasektori ja riigi investeeringud majanduskasvu heaks, avaliku sektori ja erasektori partnerlussuhted.

¹³ Innovatiivsed ravimid (ühenduse rahaline toetus 1 miljard eurot); arvuti manussüsteemid (ühisettevõtte ARTEMIS) – 420 miljonit eurot; aeronautika (ühisettevõtte Clean Sky) – 800 miljonit eurot; nanoelektronika (Euroopa nanoelektronika nõuandekomisjon ENIAC) – 450 miljonit eurot; kütuseelemendi- ja vesinikutehnoloogiate tööstusrühmitus (FCH) – 470 miljonit eurot.

nagu kliimamuutuse leevendamine ja sellega kohanemine, säästlik energiakasutus ning tuleviku kommunikatsiooni- ja infoühiskond.

Kokkuvõttes on komisjon aidanud tugevdada koostööd paljude uuenduste elluviijate vahel ning toetanud teadmiste vahetust innovatsiooniga tegelevate poliitikute ja eri tasandi riiklike innovatsiooniasutuste vahel. On loodud paindlik ELi poliitiline raamistik, et veelgi parandada liikmesriikide teaduspõhiste **klastrite** tippsaavutusi¹⁴ ja edendada nende klustrite koostööd kui võimalust innovatsioonisuutlikkuse tõstmiseks ja innovatsioonialase positsiooni tugevdamiseks ülemaailmsel turul.

2.4. Teaduse ja innovatsiooni parem rahastamine

Euroopa teadusuuringute alast poliitikat ja sellekohaseid programme on tõhustatud, et innovatsiooni rohkem toetada. **Euroopa Ühenduse teadusuuringute seitsmes raamprogramm** oma oluliselt suurenenud eelarvega (54 miljardit eurot aastateks 2007–2013) toetab äriühingute asjakohaseid teadusuuringuid, eelkõige ühiste tehnoloogiaalgatuste ja liikmesriikides loodud ühiste teadusuuringute algatuste kaudu. Teadmiste edastamine ja liikuvuse, rahvusvahelise koostöö ja infrastruktuuride toetamine on samuti innovatsiooni seisukohast olulised. Euroopa tehnoloogiaplattformide kaudu on komisjon lihtsustanud erasektori teadusuuringute koordineerimist. On suurenenud ELi tasandi teadusuuringud sellistes valdkondades nagu IKT, tervishoid, julgeolek, kosmose- ja mereteadus. Tuleb jätkata väike- ja keskmise suurusega ettevõtete teadusuuringutes osalemise tingimuste parandamist. Raamprogrammis on väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele ette nähtud konkreetsed kavad, mis hõlmavad nii mahukaid teadusuuringuid teostavaid ettevõtteid kui ka ettevõtteid, mille teadusuuringute maht on väike. Koostöös Euroopa Investeeringupangaga on loodud uus riskijagamisrahastu (RSFF), mille kaudu antakse laenu erasektorile ja riigiasutustele teadus- ja arendustegevuse projektide jaoks, mille riskitegur on kõrge.

Ühtekuuluvuspoliitika vahenditest pakutakse stabiilset ja strateegilist innovatsiooni rahastamist. Need rahastamisvahendid on suurenenud, moodustades 25 % kogu eelarvest aastatel 2007–2013 (võrreldes aastatega 2000–2006, mil need moodustasid vaid 11 % kogu eelarvest). Umbes 86 miljardit eurot on eraldatud struktuurifondi 380 regionaalarengu tegevuskava jaoks, et toetada teadusuuringuid ja innovatsiooni (kokku on 455 tegevusprogrammi).

ELi maaelu arengu poliitika raames on eraldatud umbes 337 miljonit eurot, et toetada uute toodete, tootmisprotsesside ja tehnoloogiate väljatöötamist põllumajandus-, toidlustus- ja metsandussektoris; täiendavad rahastamisvahendid tulevad programmi „Leader” kaudu. Lairiba-infrastruktuuri ja muude maaelu valdkondade innovatsiooniprojektidesse tehtavad investeeringud leiavad uut toetust pärast ühise põllumajanduspoliitika „tervisekontrolli”, mis on osa ELi majanduse elavdamise kavast.

Konkurentsivõime ja uuendustegevuse raamprogrammi (CIP) raames on EL teadusuuringute raamprogrammi väliselt kavandanud konkreetse programmi väike- ja keskmise suurusega ettevõtete ja innovatsiooni toetamiseks (mille keskmine aastaeelarve aastatel 2007–2013 on 225 miljonit eurot). Konkreetne summa on eraldatud keskkonnatehnoloogiate kasutuselevõtu toetuseks just riskikapitalifondide kaasfinantseeringute kaudu, mis pakuvad öko-innovatsiooni investeerivatele ettevõtetele

¹⁴ Vt KOM(2008) 652 (lõplik).

omakapitali. Kõnealused riskikapitali vahendid aitavad väike- ja keskmise suurusega ettevõtetel pääseda juurde innovatsiooni rahastamisvahenditele.

Komisjon on aidanud liikmesriikidel ja piirkondlikel asutustel luua ka sünergiaid ELi peamiste innovatsiooni rahastamisvahendite – seitsmenda raamprogrammi, konkurentsivõime ja uuendustegevuse raamprogrammi ja ühtekuuluvuspoliitika – vahel¹⁵.

3. KOGEMUSED, MIDA TULEB ARVESSE VÕTTA, JA PROBLEEMID, MIDA TULEB LAHENDADA

Innovatsiooni tulemustabel¹⁶ näitab selgesti, et Euroopa on juba täna kontinent, kus paiknevad mõned maailma kõige innovatiivsemad riigid ja piirkonnad. Kui analüüsida, mis on ühist neil riikidel ja piirkondadel, siis võib leida läbiva joone. Tavaliselt kulutavad need riigid ja piirkonnad keskmisest rohkem haridusele, koolitusele ja elukestvatele õppele, nende SKPs moodustavad teadus- ja arendustegevuse kulud rekordilise osa ning nad on loonud vahendid, et toetada uute tehnoloogiate ja toodete kasutuselevõttu nii riikliku kui ka erasektori jaoks. Kogemused näitavad ka, et need riigid on paremini valmistunud heade tavade jagamiseks ja teistelt õppimiseks. Sama kehtib ettevõtete kohta: teadus- ja arendustegevuseks kulutatavad summad ei olegi nii olulised, pigem muudab just ettevõtte innovatiivne õhkkond ühe ettevõtte teisest konkurentsivõimelisemaks¹⁷. Tänapäevane ülesanne on korrata neid edustenaariume kogu ELis.

Hoolimata ELi ja liikmesriikide tasandil tehtavatest pingutustest ei väärtustata veel kõikjal Euroopas piisavalt innovatsiooni ja ettevõtlikkust ning mõnikord ikka veel häbimärgistatakse sellega seonduvat ebaedu. Uusi tehnoloogiaid võetakse tihti vastu skeptiliselt ja avalikel aruteludel kaldutakse alahindama teaduslike arusaamade ja tõendite väärtust; tihtipeale keskendutakse probleemidele ja võimalikele inimeste tervist või keskkonda ohustavatele teguritele.

Samas on eurooplased üha enam teadlikud vajadusest tulla globaalses mastaabis toime uute ülemaailmsete väljakutsetega, nagu julgeolek, kliimamuutus või vajadus suurema sotsiaalse õigluse järele. Neile väljakutsetele vastamisel on loomulikult eeliseks see, kui teadvustatakse vajadust leiutada, uuendada ja uusi tehnoloogiaid kasutusele võtta. Euroopa Liidus toimival demograafilisel muutusel on selles kontekstis vältimatult tugev mõju meie ühiskonna poliitilisele, kultuurilisele, sotsiaalsele ja majanduslikule iseloomule. Vananev elanikkond, kes tekitab nihke nõudluses, võib vaadelda ka innovatsiooni erinevast, võib-olla veidi kahtlevamast perspektiivist. On väga oluline pöörata sellele olukorrale tähelepanu juba varakult ja kindlustada, et ühiskond oleks innovatsiooni suhtes positiivselt meelestatud. Teisest küljest tuleb märkida, et hoolimata rikkalikest ja teadlikest inimressurssidest on ELis oht jääda konkurentidest maha ja mitte jõuda tiptasemele, mis on vajalik kõrgete elustandardite tagamiseks. Selle vältimiseks tuleb mõista, et innovatsioon on ELi strateegiliste poliitiliste eesmärkide saavutamise võti.

¹⁵ KOM(2007) 474 (16. august 2007) – „Euroopa piirkondade konkurentsivõime parandamine teadusuuringute ja innovatsiooni kaudu - Panustamine suuremasse kasvu ning arvukamatesse ja parematesse töökohtadesse”.

¹⁶ http://www.proinno-europe.eu/EIS2008/website/docs/EIS_2008_Final_report.pdf.

¹⁷ Vt „Global Innovation 1000”, Booz Allen Hamilton, 2005.

Innovatsiooni käivitajad on põhiliselt ettevõtjad. See toob kaasa vajaduse kiirendada poliitika väljatöötamist ja õigusraamistiku vastuvõtmist, mis rõhutaks ülemaailmselt konkurentsivõimelise ELi tööstuse tähtsust ning soodustaks teadusesse ja innovatsiooni tehtavaid investeeringuid nii toodete kui ka tootmisprotsesside puhul, hõlmates seejuures töö organiseerimise innovatiivseid vorme. Sotsiaalpartneritel on selles valdkonnas oluline roll. Samal ajal kui ajakohastatud õigusaktid, iseregulatsioon ja ettevõtete sotsiaalse vastutuse algatused nimetatud pingutuste jaoks selgeid juhiseid annavad, on vaja siiski hoolikalt kontrollida uusi õigusakte ning tagada, et need ei tõstaks tarbetult tööstuse koormust ega takistaks innovatsiooni ning et õigusaktid senisest enam soodustaksid avatud ja õiglaste turgude toimimist.

Riigiasutuste rolli innovatsiooni arengus tuleb tunnustada ja sellele toetuda. Liikmesriikide innovatsioonipoliitika järelevalve¹⁸ näitab selget suundumust innovatsioonistrateegiate kohaldamisalade laiendamisele ja avaramaid sotsiaalseid eesmärke taotleivate meetmete võtmisele. Vaatamata neile pingutustele tundub, et riikliku sektori ostujõu kasutamise potentsiaal jääb innovatsiooni käivitamisel paljuski puutumata. Arvestades eeldatavaid eelarvelisi raskusi, peab asjaolu, et riigiasutustel tuleb arvatavasti pakkuda samal või paremal tasemel teenuseid vähem vahendeid kasutades, muutuma innovatsiooni võimsaks mootoriks. Uute tehnoloogiate, eelkõige IKT abil saab samuti parandada riiklike teenuste osutamise kvaliteeti, tõhusust ja asjakohasust.

Innovatsiooniks on vaja ka investoreid, kes oleksid valmis riskima ja minema kaugemale kui lühiajalise kasumi ootus.

Kokkuvõttes sõltub Euroopa tööstuse konkurentsivõime ja tema innovatsioonisuutlikkus just põhiliste progressi võimaldavate tehnoloogiate kättesaadavusest ja nende kasutamisest. Kõnealuseid tehnoloogiaid iseloomustavad teadus- ja arendustegevuse intensiivsus, kiired innovatsioonitsükliid, suured kulud kapitalile ja tippkvalifikatsiooniga tööjõud. Selliste tehnoloogiate väljatöötamise keerukus ning nende kasutamisalala ja -ulatus nõuavad kõigi tehnoloogiatega seotud rühmade täielikku üksmeelt, tihedat koostööd ja strateegilist lähenemist mitte üksnes Euroopa tasandil, vaid ka liikmesriikide ja piirkondade vahel, soodustades tugevamaid partnerlusi teadusringkondade ja tööstusega¹⁹.

Ettevõtjatele loodud raamtingimuste kitsaskohtade kõrvaldamine

Hoolimata mõningasest paranemisest²⁰ esineb ELi innovatsioonisüsteemis jätkuvalt kitsaskohti, mis mõjutavad negatiivselt kaubanduslikke stiimuleid ja turusoodustusi, pärssides nii erainvesteeringuid uuendustegevusse. Selle tagajärjel jääb innovatsioon meie põhikonkurentide omast madalamale tasemele. Ühtset turgu tuleb täiustada mitmes valdkonnas, intellektuaalomandi kaitset käsitlev õigusraamistik on puudulik, riskikapitali turg on killustatud ja omakapitali rahastamise tase madal, standardimistegevus ei ole veel täiel määral kooskõlas teadusuuringute tulemuste ja turu vajadustega, teadmistekolmnurka äri-, haridus- ja teadusringkondade vahel on vaja tugevdada ning lõpetuseks puuduvad ELis siiani innovatsiooni toetavad olulised infrastruktuurid. Hoolimata sellest, et juba on saavutatud edu,

¹⁸ INNO: Euroopa innovatsioonitegevuse 2008. aasta arenguaruanne (trendikaart).

¹⁹ Komisjonil on kavas esitada 2009. aastal teatis, milles käsitletakse põhiliste progressi võimaldavate tehnoloogiate edasise poliitilisi sihte.

²⁰ Vt Euroopa innovatsiooni tulemustabel 2008, http://www.proinno-europe.eu/EIS2008/website/docs/EIS_2008_Final_report.pdf.

tuleb jätkata pingutusi ELi haridussüsteemide suutlikkuse tõstmiseks eesmärgiga edendada innovatiivset ja vilgast teadmusühiskonda.

Nõuetekohane õiguslik raamistik teadmiste kaitseks on innovatiivse ühiskonna eeltingimus. Lisaks muudele probleemidele, mis tulenesid ühenduse patendi juurutamise ebaõnnestumisest, ei ole **intellektuaalomandi õiguste** valdkonnas ELis siiani loodud soodsaid tingimusi innovatsiooni arendamiseks ja levitamiseks. Euroopa patendisüsteem on kulukas ja killustatud ning USA ja Jaapani omaga kõrvutades takistab see innovatsiooni²¹. Patendikulude erinevused võrreldes eespool nimetatud riikidega on suured ja neid ei vähendata. On viimane aeg seda olukorda muuta.

Komisjoni pingutused autoriõigust käsitleva poliitika vallas on olnud suunatud teadmiste leviku piirülest turgude edendamisele ELis. Uute, turgude avatusel põhinevate digitaalsete toodete, teenuste ja ärimudelite väljatöötamiseks on vaja toetavat ja tulevikku suunatud õiguslikku raamistikku.

On vaja paremini teadvustada teenuste osatähtsust kaasaegsetes industrialiseeritud riikides ja teenuste sektori innovatsioonipotentsiaali majanduse ja ühiskonna jaoks üldiselt. Teenuste laialdasemaks uuendamiseks on vaja suurendada uute teenuste usaldusväärsuse taset ning suunata teadusuuringute ja innovatsiooni toetus konkreetsemalt selliste teenuste vajadustele. Innovatsioon nõuab ka oluliste infrastruktuuride (näiteks lairiba-infrastruktuur ja elektrivõrgud) täiustamist ja nende potentsiaali avamist uute teenuste ja rakenduste jaoks. Jätkusuutliku majanduse tagamiseks on vaja teha täiendavaid jõupingutusi, et edendada e- oskusi ja IKT kasutamist ning osata kasutada tuleviku Interneti pakutavaid võimalusi, nagu näiteks veebi kaudu teenuste kujul pakutav tarkvara ja pilvandmetöötlus.

Vaatamata suurtele pingutustele²² on saavutused Euroopa riskikapitalisektori (innovatsiooni peamise rahastaja) rahvusvahelise konkurentsivõime ja toimimise parandamisel jäänud kesiseks. Siiani on probleemiks Euroopa finantsturu esmaetapi struktuursed puudujäägid, sealhulgas erainvestorite puudumine, turu killustatus ja madal kasumimäär. Majanduskriis muudab rahastamise suurendamise ja väljapääsude leidmise veelgi keerukamaks.

ELi innovatsioonisüsteemi juhtimise tõhustamine

Ühendus on teinud küll mitmeid algatusi, kuid ELi tasandil ei ole veel loodud vajalikke sünergiaid erinevatel tasanditel väljatöötatud poliitiliste põhimõtete ja vahendite vahel. Hiljuti tehtud juhtivate turgude algatuse suhteliselt aeglane käivitumine on selle ilmekaks näiteks.

Piirkondlikul, riiklikul ja ELi tasandil tehtavate uuenduste toetamise koordineerimispoliitikat tuleb paljuski parandada ning vaja on paremat juhtimissüsteemi, mille aluseks oleks subsidiaarsuse põhimõte, kuid mis kasutaks tõhusamalt ära lisandväärtust, mis saadakse ühiste eesmärkide püstitamisest, ühiste meetmete kokkuleppimisest ja parimate tavade jagamisest liikmesriikide vahel. Oluliselt tuleks tõhustada ka koostööd kolmandate riikidega ja eelkõige parimate tavade vahetust USAga.

Innovatsiooni toetamiseks tsentraalselt ELi tasandil eraldatavate rahastamisvahendite tase on olnud tagasihoidlik nii ELi eelarves kui ka võrrelduna mitmete riiklike eelarvetega,

²¹ Vt B. Van Pottelsberghe, 2006:

<http://www.solvay.edu/EN/Research/Bernheim/documents/wp06002.pdf>.

²² Vt dokument COM(2007) 853.

moodustades teadusuuringute raamprogrammi raames isegi vähem kui 5% riiklikest teadusuuringutele tehtavatest kulutustest. Isegi 2009. aastaks ettenähtud 67 miljonit eurot (eesmärgiga soodustada öko-innovatsiooni turuosa kasvu, et kasutada tõhusamalt ressursse ja lahendada kliimamuutuse probleeme) tundub olevat vähe, arvestades nimetatud väljakutsete tähtsust. Teisalt etendab ühtekuuluvuspoliitika raames innovatsiooniks eraldatud investeeringute suurenenud maht olulist rolli, tõstes teadusuuringute ja innovatsioonialast suutlikkust nn ühtsuspiirkondades.

Iseenesest – kui arvuliselt võtta – ei ole ju ELis vähe innovatsiooni toetavaid programme. Probleem on kriitilise massi ja ühtsuse puudumises. Täna tegelevad innovatsiooni toetamisega seitse erinevat komisjoni talitust, mitmed ametid ja 20 komiteed, kuhu kuuluvad liikmesriikide esindajad. Hiljutised avalikud arutelud, mille käigus räägiti innovatsiooni riikliku toetuse tõhususest, näitasid, et ettevõtete ootuste ja innovatsiooni toetuskavadega pakutavate võimaluste vahel on suur erinevus. Enamik ettevõtteid ootab kiiremaid menetlusi ja 75% ettevõtjaid märkisid, et sooviksid lihtsustatud eeskirju ELi projektides osalemiseks. Ühenduse rahastamisprogrammide keerukusele lisandub riikliku ja piirkondliku tasandi rahastamiskavade rohkus ja erinevus ning see muudab asjakohaste rahastamisvahendite kättesaadavuse keeruliseks. See näitab selgete struktuuride ja osalemiseeskirjade olulise lihtsustamise vajalikkust kõigi innovatsiooni rahastamisvahendite puhul, olenemata nende päritolust. See tugevdaks üldist innovatsioonisüsteemi ja võimaldaks fonde ja rahastamisvahendeid tõhusamalt kasutada, tagades nii väike- ja keskmise suurusega ettevõtjate suurema osaluse.

4. KOKKUVÕTE

Viimastel aastatel saavutatud edu analüüs näitab, et EL on õigusega nimetanud innovatsiooni rikka tuleviku alustalaks. Selleks, et ELis valitseks innovatsiooni soodustav õhkkond, tuleb kõnealusele valdkonnale pidevalt tähelepanu pöörata ning paremini ära kasutada ELi ja liikmesriikide partnerluse võimalusi ning võtta paremini suunitletud ja koordineeritud meetmeid kõigil tasanditel.

Sel eesmärgil ning tuginedes seniste saavutuste analüüsile ja käesolevas teatistes esitatud õppetundidele, täites ühtlasi Euroopa Ülemkogu nõuet, kavatseb komisjon kaaluda võimalust esitada liikmesriikidele enne 2010. kevadet Euroopa Innovatsiooniakti ettepanek, mis sisaldab jätkusuutlikku arengu kõiki tingimusi ja moodustab olulise osa Euroopa tulevases reformikavast.